

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Всеукраїнська наукова студентська конференція
«Міжнародне право в період
турбулентності міжнародних відносин»

25 жовтня 2024

м. Одеса

Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» Олега ТОДОЩАКА
(наказ № 3178-44 від 08.10.2024 р.)

Відповідальний редактор

Аракелян Мінас Рамзесович – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України.

Укладачі:

Бехруз Хашаматула Набійович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права.

Бугаєць Альона Сергіївна – асистент кафедри міжнародного та європейського права.

Гриб Анна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Дронов Владислав Юрійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Форманюк Вікторія Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Слісаренко Анастасія Олександрівна – здобувачка вищої освіти 4 курсу факультету судового та міжнародного права.

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Міжнародне право в період турбулентності міжнародних відносин» : студентська науково-практична конференція, 25 жовтня 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 489 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

3. Широкова-Мурараш О.Г. Особливості співвідношення міжнародного права та моралі в умовах сучасних викликів. Правова держава. 2020. С. 177-185.
4. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998 р. База даних «Законодавство України». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
5. Злочини РФ в Україні: виклики притягнення винних до відповідальності. URL : <https://unba.org.ua/publications/print/8055-zlochini-rf-v-ukraini-vikliki-prityagnennya-vinnih-do-vidpovidal-nosti.html>
6. Верховна Рада України ратифікувала Римський статут Міжнародного кримінального суду та поправки до нього. Прес-служба Апарату Верховної Ради України. Опубліковано 21 серпня 2024, о 17:04. URL : <https://griml.com/B1ym5>

Ключові слова: *норми міжнародного гуманітарного права, Міжнародний Кримінальний суд, Римський статут, збройний конфлікт, воєнні злочини.*

Науковий керівник: *кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Федорова Тетяна Сергіївна.*

Куліченко Аліна Василівна

здобувачка вищої освіти 4-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ

Вивчаючи окремі аспекти регулювання міжнародним правом захисту людини варто звернути увагу на осіб із статусом військовополонених. Такі особи є важливим елементом в системі міжнародного гуманітарного права. Також потрібно підкреслити актуальність теми на сьогодні, адже військовий стан в

Україні продовжується. Саме тому важливо знати і розуміти норми міжнародного права, що регулюють статус військовополонених і реагувати на порушення в цій сфері. Наразі в Україні діє низка органів, що спеціалізується на захисті, пошуку та обміну військовополонених. До них входять координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими, Національна поліція України, Міністерство оборони України, Національне інформаційне бюро для звернень щодо військовополонених або військових, місцезнаходження яких невідоме, Центральне агенство розшуку Міжнародного комітету Червоного Хреста тощо.

В розумінні міжнародного гуманітарного права військовополонений – це комбатант, що під час збройного конфлікту потрапив в полон до противника. Розвідники, військові збройних сил держави, найманці які є пораненими та хворими, що потрапили до рук ворогуючої сторони набувають того ж статусу [2] Женевська конвенція також вказує на їх категорії: особовий склад збройних сил, а також члени ополчення чи добровольчих загонів; членів регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість урядові чи владі, що не визнані державою, яка їх затримує; члени екіпажів суден торговельного флоту, зокрема капітанів, лоцманів та юнг, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями міжнародного права; жителі неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носить зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни [1]

Однією з головних особливостей міжнародно-правових положень щодо статусу військовополонених є заборона репресій і розправи щодо таких осіб. Країни, які їх утримують, зобов'язані забезпечити безпеку, гуманне поводження та повагу до людської гідності таких осіб. Зокрема, забороняється застосовувати тілесні покарання, тортури чи інші жорстокі методи впливу на військовополонених.

Третя Женевська конвенція передбачає, що військовополонені повинні бути звільнені та репаровані після закінчення військових дій. Військовополонені не

можуть бути покарані за участь у збройному конфлікті, якщо вони діяли відповідно до законів і звичаїв війни. Проте, вони можуть бути притягнуті до відповідальності за воєнні злочини або інші серйозні порушення міжнародного права.

Згідно з міжнародним правом, військовополонені мають право на гідні умови утримання. Вони повинні отримувати харчування, воду, медичну допомогу та засоби для особистої гігієни в обсязі, необхідному для підтримки здоров'я та виживання. Також заборонено використовувати їх як рабів або примушувати до небезпечної роботи [3]

Особливо важливою є заборона на примусові зізнання. Військовополонені мають право відмовитися відповідати на запитання, які не стосуються їх персональних даних. Примус до співпраці чи зізнання є порушенням міжнародного гуманітарного права. Тиск з боку затримуючої сторони не може використовуватися для збору інформації військового характеру. Військовополонені також мають право постати перед судом, якщо їх звинувачують у вчиненні злочину. Судові процеси мають бути справедливими та відповідати міжнародним судовим стандартам. Це включає право на захист, право бути поінформованим про звинувачення та право на оскарження. Важливим аспектом є повага до культури і віросповідання військовополонених та надання можливості притримуватися обрядів.

Статус військовополонених передбачає захист і в разі переміщення. Їх не можна депортувати або примусово переселяти без поважних підстав. Переміщення повинно відбуватися у відповідних умовах, що забезпечують безпеку і здоров'я військовополонених. Важливо також, що всі військовополонені мають право на однакове поводження, незалежно від їхнього звання, національності, раси, релігії чи інших характеристик. Дискримінація військовополонених за будь-якими ознаками суворо заборонена. Також міжнародними конвенціями регулюється заборона використання їх для пропаганди або на полі бою як солдатів чи живі щити. Важливим є також надання можливості спілкування з сім'єю. Їм повинні дозволяти надсилати та отримувати

листи, а також отримувати посилки з продуктами харчування та речами першої необхідності [4]

Проте, з початком повномасштабної війни можна спостерігати протилежні дії армії окупантів щодо військовополонених українців. Статистика показує 92 % задокументованих випадків катування та жорстокого поводження з полоненими солдатами. Неодноразово це підтверджується автентичними відеороликами, аудіозаписами та фотографіями, що ширяться мережею Інтернет. Також наявні офіційні дані щодо відкриття кримінальних проваджень щодо таких злочинів. Окупанти застосовують різноманітні способи фізичного і психічного насилля та катувань. Також відомо, що військовополонених утримують в неналежних умовах без надання речей першої необхідності та медичних послуг. Найбільшим порушенням є вбивства та геноцид українських військовополонених. Статистика щодо України показує близько 49% (станом на 2023 рік) випадків жорстокого поводження з полоненими солдатами [5]

Країни, які утримують військовополонених, зобов'язані повідомити їх імена, дати народження та інші персональні дані до центрального агентства у справах військовополонених, створеного Міжнародним комітетом Червоного Хреста. Також дана організація повинна мати доступ до таких осіб, оглядати їх та надавати допомогу.

Нажаль, Україна зіткнулася з протилежним, що створює проблемну ситуацію. Тому, міжнародні організації, включаючи Червоний Хрест повинні допускатися до військовополонених окупантами та мати повну інформацію щодо них, а також слідкувати та реагувати на порушення міжнародного гуманітарного права в сфері захисту осіб зі статусом військовополонених.

Отже, слід зазначити, що незважаючи на воєнний стан в Україні, стан військовополонених, які перебувають у полоні України ґрунтується на прихильності України до норм міжнародного гуманітарного права та міжнародних конвенцій, які захищають ці права, забезпечується дотримання прав людини, повагу людської гідності та верховенство права. Окрім цього, актуальним питанням є статус військовополонених країни-агресора, тобто

неможливості отримувати інформацію про них відповідно до норм міжнародних і національних агентств, жорстоке та нелюдське поводження та перспектива подальших рішень та дій для захисту військовополонених, їх обміну, тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text
2. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text
3. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text
4. Жаровська І., Шевчук Я. (2023). Правове регулювання статусу військовополонених відповідно до норм міжнародного гуманітарного права: історична та сучасна ретроспектива. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». Т. 10. № 4(40). С. 20-27.
5. Управління верховного комісар ООН. Поводження з військовополоненими та особами, які припинили участь у воєнних діях, в контексті збройного нападу Російської федерації на Україну : доп. Упр. Верхов. комісара ООН з прав людини. 2023. 40 с.

Ключові слова: *військовополонені, міжнародне право, Червоний Хрест, порушення гуманітарних норм, права людини, заборона катувань, жорстоке поводження, захист військовополонених.*

Науковий керівник: *кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Канєнберг-Сандул Оксана Костянтинівна.*

МІЖНАРОДНЕ МІГРАЦІЙНЕ ПРАВО В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ.....	216
Batsalai Iryna	
PECULIARITIES OF REGULATION OF MIGRATION PROCESSES IN THE EUROPEAN UNION.....	219
СЕКЦІЯ № 6. МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО.....	224
Александрова Наталія Сергіївна	
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА.....	224
Бабійчук Анастасія Андріївна	
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ: МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ.....	230
Гребенюк Марія Іванівна	
ПРАВОВИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА.....	235
Дмитренко Ольга Олексіївна	
ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ЩОДО ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ: УКРАЇНА ТА РФ.....	240
Єрофєєва Ольга Сергіївна	
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ.....	243
Костюк Дарія Сергіївна	
МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО: ВИКЛИКИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	247
Куліченко Аліна Василівна	
ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ.....	250
Миколук Софія Ігорівна	
ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ.....	255
Петровський Володимир Володимирович	
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	258
Савченко Маргарита Олегівна	
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ.....	263
Себова Юлія Миколаївна	